

"Bu yöntemde ani baskıyla çok sayıda Türk ve Müslüman" öldürmek; onların kızıp Hristiyanları öldürmesi karşısında Dünya kamuoyunu "İşte Türkler soykırım yapıyor" diye ayaklandırmaktan ibarettir.⁴⁵

Bu şekilde meydana gelen olaylarda öldüren Türklerin gerçek sayısı, Batı basınına çok az yansımıştır. Fakat Hristiyanların sayısı, daima 10'le 100'le çarpılarak, abartılarak dünya kamuoyuna sunulmuştur. Abartılan bu durum öyle boyutlara ulaşmıştır ki: Öldürüldüğü iddia edilen Ermeni sayısı, tüm dünyadaki mevcut Ermenilerin sayısının iki misline kadar çıkmıştır.

SONUÇ

Uluslararası arenada, Ermeni meselesi, Ermenilerin ortaya çıkardığı bir sorun olmayıp; emperyalist ülkelerin, 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı sonucu, kolonyalist faaliyetleri sonucu oluşan suni bir meseledir. Ermeni Sorunu'nun ortaya çıkmasında emperyalist ülkelerin Osmanlı İmparatorluğu'nda nüfuz bölgeleri istekleri, aralarında yaptıkları gizli anlaşmalar ve misyonerlik çalışmalarının etkisi çok büyüktür. Hakikat dışı propagandalar da, Ermeni meselesinin ortaya çıkmasında etkindir. Nitekim, soykırım iddiaları da, bu hakikat dışı propagandalardan biridir.

Sonuç olarak: Ermeni meselesi, 19.yüzyıl'da İngiltere, Rusya, Amerika, ve Fransa gibi dünyanın güçlü, emperyalist ülkelerin kendi politikaları gereği uluslararası platformda ortaya attıkları bir siyasi sorundur.⁴⁶

⁴⁵ Orhan KOLOĞLU, Ermeniler Nasıl Kullanıldılar? Popüler Tarih, Man 2001, s.35.

⁴⁶ AKGÜN, a.g.m., s.12.

SIYASAL MEŞRUIYET SORUNUNUN KAVRAMSAL VE GÖRGÜL BOYUTLARI

Yard. Doç Dr. Şaban Sitembölükbaşı

ÖZET

Bu makalede siyasal meşruiyetle ilgili bazı temel sorunlar ele alınmaktadır. Çalışmanın amacı siyasal meşruiyet kavramıyla ilgili teorik ve pratik düzeydeki belirsizlikleri vurgulamak ve bunlara açıklık getirmeye çalışmaktır. Bu doğrultuda makalede siyasal meşruiyetin yöneticiler ve halk açısından önemi, önde gelen düşünürlerin perspektifinden geçmişte ve günümüzde siyasal meşruiyetin kaynakları, meşruiyetin hukukla olan ilişkisi, siyasal sistem karşısındaki bireylerin siyasal meşruiyet açısından durumları incelenmekte ve son bölümde de siyasal demokrasinin meşruiyet konusundaki çıkmazları ortaya konularak bir çözüm denemesinde bulunmaktadır.

1." Siyasal Meşruiyet" in Amacı ve Önemi

Meşruluk iddiasındaki bir güç veya otorite ile ilgili siyasal felsefenin eskiden beri sorduğu temel soru şudur: Hangi hakla bir kimse veya bir grup diğer insanlar üzerinde güç sahibidir? Yöneticiler meşruiyet iddiası ve hakkını nereden alırlar? Bu soru eşit olmayan otoriteyi sorguladığı için aynı zamanda ahlaki eşitlikle ilgilidir. Bugüne kadar bu soruyu hiç kimse rasyonel biçimde ve siyasal iktidarın hakkı çıkmasını sağlayacak rahatlıkla cevaplandırabilmiş değildir.

Meşruiyet her rejimin varlığını korumak ve devam ettirmek amacıyla halkta oluşmaya çalıştığı siyasal düzene yönelik olumlu bir inançtır. İster monarşi, ister ihtilalki bir sınıf partisi veya halk tarafından seçilmiş bir başkan

olsun siyasal iktidarı ellerinde bulunduran yöneticiler yönetimlerini hakkı çıkaracak bir siyasal formül yoluyla meşruiyet iddiasında bulunurlar.' Yaptıkları işler nedeniyle gerekçe gösterdikleri ölçüde bütün rejimlerin meşruiyet aradıkları söylenebilir. Sebep göstermek en azından açıklamaya teşebbüs etmektir ve bu gerçekte haklı çıkarma teşebbüsünün ön adımdır. Diğer bir ifadeyle sebep gösterme, gayri meşru olarak düşünülebilecek bir şeyin meşru olduğunu orlaya koyma teşebbüsüdür.¹ Kendi egemenliklerini sürdürmelerinin kolay ve etkili bir yolu olduğu için yöneticiler halkta siyasal düzene yönelik olumlu duygular yaratmak ve bu sayede kendi ayrıcalıklı konumlarını güvence altına almak isterler. Halkı yönetmede kolaylık ve pratiklik sağlama ihtiyacı da siyasal iktidarların meşruiyet için bir temel aramasının önemli nedenlerinden biridir. Meşruiyet nüfusun çoğunluğunun veya en azından etkin güçlerinin rızasını içerir. Rızaya dayalı halkı yönetmek kuvvet mekanizmalarına dayalı halkı yönetmekten daha kolaydır.² Meşruiyet otoritenin uygulanmasında gerekli bir unsurdur çünkü o, otoritenin emirlerine gönüllü olarak itaat etmenin gerekçelerini sağlar.³

Siyasetçilerin meşruiyetle ilgilenmelerinin başka bir nedeni de istikrara duydukları ihtiyaçtır. Halk tarafından yöneticilere duyulan güçlü bir inanç, istikrar sağlama konusunda siyasal iktidara önemli bir fırsat sunmaktadır. İçerde güçlü bir siyasal meşruiyet sağlayamamış olan bir siyasal iktidar, iç ve dış müdahalelerin tacizine çok daha açık hale gelmektedir.⁴ Uluslararası güç mücadelelerinde siyasal meşruiyet ülkedeki iktidar dengesini bozmak isteyen yabancı devletlere karşı yerleşik siyasal iktidar tarafından istikrar unsuru olarak kullanılabilir potansiyel bir güçtür.

Diğer yandan demokrasinin yirminci yüzyılda gittikçe artan itibarı özellikle üçüncü dünya ülkelerini, uluslararası siyasette sağlam bir zemin ve destek bulabilmek amacıyla halk katında kendi yönetimlerine yaygın bir destek aramalarına yol açmaktadır. Toplumdan geniş bir destek bulabilen az gelişmiş ülkelerin, uluslararası siyasette girişimi elinde bulunduran Batılı devletler tarafından tanınmaları, hatta korunma ve himaye edilmeleri şansı artmaktadır. Çünkü demokrasi evrensel anlamda tartışmasız siyasal değerlerin önde geleni olup, Batılı devletlerin nazarında siyasal meşruiyetin de en belirleyici ölçütü olmaktadır.

Meşruiyet sorununun Avrupa ülkeleri açısından daha özel nedenleri

¹ M.A. MUSLIS, R. NORTON, "The Need for Democracy", *Foreign Policy*, Summer 1991, ss. 83-84.

² J. Roland PENNOCK ve John W. CHAPMAN, (ed.) *Justification*, New York University Press, New York, 1986.

³ Anna MATVEEVA, "Democratization, Legitimacy and Political Change in Central Asia", *International Affairs*, Jan 99, vol. 75, Issue 1, s.23-24.

⁴ Tom R. TYLER, *Why People Obey the Law*, Yale Univ. Press, New Haven, 1990, s.57.

⁵ MATVEEVA, s.24-25.

vardır. Batı Avrupa uluslarının çoğu kitle göçü deneyimini yaşamışlardır. Başta Almanya olmak üzere çoğu ülke bu gelişmeye hazırlıklı değildi. Kitle göçleri nedeniyle gittikçe heterojen bir yapıya bürünen Batı toplumları aynı zamanda tırmamış geçen etnik sorunlara tanık olmuşlardır. Yakın zamanlarda etkinlikleri artan etnik şiddet eylemleri ortaya çıkardıkları çalışma ve gelişimlerle meşruiyet sorunlarına da kaynaklık etmektedirler.⁶ Bu nedenle Batı toplumları gittikçe artan kendi kültürel farklılıkları bağlamı içinde kendi meşruiyetleri ve etkinliklerini devam ettirerek ihtilaflarını çözümlen kurumlara uyum sağlama sorunuyla karşı karşıyadılar.⁷

Halk meşruiyetinin siyasal yöneticiler açısından bir başka önemi de liderlerin psikolojik yönden kişiliklerini tatmin ihtiyacıdır. Liderler kendilerini rahat hissetmek ve sonraki politikalarını iç huzuruyla uygulamaya koyabilmek için yaptıkları icraatların halk tarafından onaylandığını görmek isterler. Beğenilme ve sevilme duygusu hemen bütün insanların ihtiyaç duyduğu bir dürtü olup, bunun siyasal liderlerdeki yansımaları halk tarafından onaylanma arzudur. Demokratik sistemlerde halk meşruiyeti zaten sistemin bir parçasıdır. Onaylanma arzusunun daha açık bir biçimde ortaya çıktığı durumlar otoriter sistemlerdeki halk oylamalarıdır. Halk oylamalarıyla liderler halktan oy değil, yaptıkları icraatların onaylanmasını isterler. Bununla onların amacı, ülke içi ve dışında "güçlü" görüntüsü sunmanın yanı sıra şüphesiz kendine olan güveni tazeleyerek psikolojik tatmin elde etmektir.

Oy verme sisteminin gelişmediği eski dönemlerde monarkların halktan onaylanma istemediklerini düşünmek yanlıcıdır. Yüzyıllar öncesinin tarihi şartlarında farklı olan siyasal liderlerin onaylanma isteği değil, sadece onaylanmanın şekli ve biçimidir. Halkın yöneticilerine isyan etmemesi, onların emirlerine uymaları ve vergilerini ödemede sorun çıkarmamaları genel olarak siyasal iktidarı benimsendiğinin işaretleri olarak algılanmaktaydı. Siyasal iktidarı egemenliğini sembolize eden bir bayrağın belli yerlerde dalgalanması da halkın siyasal iktidarı tanıdığının başka bir aracıydı. Bunun dışında değişik ülkelerde daha değişik meşruiyet sembolleri de vardı. Osmanlı Devleti'nin özel durumunda görüldüğü gibi, Cuma hutbelerinde padişahın isminin anılması, ilgili yöneticinin tanındığını ve meşru görüldüğünü sembolize etmekteydi.

2.Siyasal Meşruiyetin Kaynağı

Birkaç yüzyıl öncesine kadar siyasal düzenlemelerin haklaştırılmasında dini ve ahlaki doktrinler kullanılmaktaydı. Gerek pozitif

⁶ Klaus J. BADE, "Immigration and Social Peace in United Germany", *Deidalus*, no. 123, s.85.

⁷ Günler ISIERBRAUER, "Toward Understanding of Legal Culture: Variations in Individualism and Collectivism Between Kurds, Lebanese and Germans", *Law and Society Review*, 1994, vol.28, no.2, s.255.

bilimin yükselişi, gerekse etkili ulaşım ve iletişim sistemleri dini ve ahlaki doktrinleri gözden düşürdüğü gibi bu doktrinlere göre oluşturulmuş olan sosyal ve siyasal kurallar bireyler tarafından gittikçe daha az itaat edilebilir olarak görülmeye başlanmıştır. Pozitif bilimin toplum üzerindeki etkisiyle geleneksel kuralların rasyonel olmayan kısmı hızla aşınmaya başladı ve farklı kültürlerde farklı kültürel normların doğruluğu konusundaki güpheçliliği artırdı.⁸ Geleneksel düzenin kurallarının bağlayıcılığını kaybetmesiyle birlikte geleneksel siyasal düzenlerin meşruiyet zeminini de yitilmiş oldu.

Doğal hukuk geleneğinde meşruiyetle ilgili iki temel yaklaşım bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, meşruiyeti teolojik temeller üzerine inşa eden yaklaşımdır. Pozitif hukuk Tanrı'nın emri olan "üstün hukuk"a uymak zorundaydı. Meşruiyet teoride Tanrı'ya ait olmakla birlikte bu meşruiyet ege-men güçler tarafından kendi düşünceleri doğrultusunda yönlendirilebilmek-teydi. Üstün hukukun bu versiyonu altında hukuka tabi olanların görevleri, kendi haklarıyla değil, ilahi emirlerin tezahürleri olan egemen kimsenin emir-leriyle doğrudan ilişkiliydi. Böylece meşruiyet pozitif hukukun ilahi hukuka uygunluğunun doğrudan bir fonksiyonu olmaktadır.⁹

Doğal hukuk geleneğindeki ikinci yaklaşım teleolojiktir. Bu yaklaşım, "doğal sonuçlar" ve "amacı olan insan" kavramlarına dayanmak-taydı. Bu doğal sonuçların gerçekleştirilmesi pozitif hukukun işlevi olup, diğer yandan doğal olmayan amaçların gerçekleştirilmesini de yasaklaya-caktı. Aristo'ya kadar giden bu görüşün en önemli temsilcisi St. Thomas Aquinas'tır. O, insanın sosyal bir varlık olarak ihtiyaçlarını ve isteklerini tat-min etmek amacıyla diğer insanlarla ortak yaşama arzusunda olduğunu savunur. Yani insan kendi faydası, başkalarının faydası ve ortak fayda için diğerleriyle işbirliği yapmak zorundadır. Bu görüşe göre meşruiyet pozitif hukuk tarafından güvence altına alınmaya çalışılan amaçların gerçekten bizim doğal amaçlarımızla uyumlu olup olmadığının ve bu hukukun gerek-tirdiği araçların gerçekten de o amaçları güvence altına almaya hizmet edip etmediğinin bir işleviydi.¹⁰

Her iki yaklaşımın da birçok sorunları vardır. Teokratik yaklaşım, inanmayanlara ilahi hukukun niçin pozitif hukuk için temel olması gerektiğini açıklamakta güçlük çekerler. Hatta insanlar arasında bile inancın temelleri ve ilahi hukukun içeriği konusundaki farklılıklarla çözümlenemekte yetersiz kalmaktadırlar. Bu nedenle teolojik düzeydeki ihtilaflar ister istermez seküler düzeydeki ihtilaflara indirgenmek zorunda kalmıştır.

⁸ Jonathan WASKAN, "De Facto Ugitimacy and Popular Will", *Social Theory and Practice*, Spring 1998, [vol.24.no.1](#), s.25-26.

⁹ Roger PILON, "Individual Rights, Democracy and Constitutional Order: On the Foundations of Legitimacy", *CATO Journal*, Winter 1992, [vol.11](#), issue 3, s.378.

¹⁰ PILON, "Individual Rights...", s.379.

Yetersiz epistemolojik temellerden kaynaklanan sorunlar teolojik yaklaşım içinde de mevcuttur. İnsanın belirli bir doğası ve belirli doğal amaçları olduğu düşüncesi çok fazla genel, çürütülmeye çok daha açık ve evrensel kabul görmeyecek kadar aşırı dolambaçlıdır. Üstelik bu argümanın stratejisi insanın tabiatının normatif sonuçları hakkında olaylara dayanan iddialardan doğrudan anlam çıkarmayı içermekteydi. Bu ise mantığın kural-larının desteklemediği bir yaklaşımdı.¹¹

Her iki yaklaşım da yukarıdan yönetimi gerektirdiği için otoriter bir özellik taşımaktaydılar. Bu görüşlerin otoriter niteliklerinin yarattığı huzursuzluk, yeniçağın başlarından itibaren bireyin yükselişiyle birlikte gitikçe belirginleşmeye başladı. Bireyin yeri ve Önemi insanların bilinçlerinde büyüdükçe otoriter teorilerden meşruiyet çıkarmadaki güçlükler de artmaya başladı. Kötü yönetimler kadar iyi yönetimlerin de sorunlarla mücadelede başarılı olamayacakları düşüncesi kitlelere egemen olmaya başladı. Eğer en temel değer birey ise, ancak kendi kendini idare yukarıdan yönetimin yerine geçebilirdi. Artık siyasal meşruiyetin kaynağı yukarıdan iyi yönetimde değil, aşağıdan kendi kendini yönetimdeydi. Sadece bireyin kendi kendini yönettiği bir siyasal düzenin var olma hakkı tanınabilirdi.¹²

Geleneksel meşruiyet anlayışını sorgulayan düşünürlerin önde geleni Thomas Hobbes'tur. Hobbes'un çıkarsamaları, "insanların doğası gereği kendi çıkarlarını düşündükleri" temel önermesi üzerine kuruludur. Eğer insanlar bir yönetim altında birleşemezlerse bir savaş durumu ortaya çıkacaktır. Hobbes'a göre muhtemel bir savaşın önüne geçmenin tek yolu, bireylerin birbirlerinin yaşamlarına ve mallarına saygı duyarak birarada oluşturdukları ve güçle teçhiz ettikleri merkezi otoritenin varlığıdır. Böylece bireyler bütün yetkileri-ni ve güçlerini bir insana veya insanlar meclisine devrederek iradelerini bir iradeye indirgemiş olmaktadır.¹³ Böylece devleti oluşturan unsurların kendiliğinden toplanması, devletin gücünü meşrulaştırmanın kaynağı olmak-tadır. Hobbes'un bu meşruiyet kavramına ulaşma biçiminin orijinal yönü, ahlaki ve dini nitelikten ziyade görgül nitelikteki önermelerden yola çıkarak sonuçlara ulaşma yöntemidir.

Devletten önceki dünyaya sıfırla meşruiyet hakkında çıkarsama yap-maya çalışan başka bir düşünür olan Locke, onun hukuksuz bir dünya olmadığını savunur. O bu dünyanın, bireylerin kendilerini yönetme konusun-da eşit hakka sahip oldukları, eskinin teolojik veya teolojik doğal hukuku değil gerçek anlamda doğal hukuk tarafından yönetilen bir dünya olduğunu

¹¹ PILON, "Individual Rights...", s.379-380.

¹² PILON, "Individual Rights...", s.380.

¹³ Thomas HOBBS, *Leviathan*, The Bobbs-Merrill Com., Indianapolis 1958, ss. 140-142.

ileri sürer. Doğal haklar teorisi, John Lock'un ifade ettiği gibi, hayata ve özgürlüğe ve mala izafe edilen mülkiyet düşüncesinde köklüdür. Bu mülkiyet özel alanın gerçek temelini oluşturmaktadır.¹⁴ Bu özel hayatta bireyler kendi hayatlarını sürdürmekte, planlamakta ve değerlerine göre yaşamakta özgürdüler.

Doğanın bu teorik devletinde hayat serbest olabilmekle birlikte o aynı zamanda yalız, fakir, vahşi ve belirsizdi.¹⁵ Bireyler kendileri yürütme otoritesini üstlenmelerine rağmen başka kimselerle ilişkileri konusunda belirsizliklerin olması kaçınılmazdı. Yargulamaya ilişkin hakların ne olduğu, bu haklar konusunda bizim düşündüklerimizle, başkalarının düşündüklerinin uymaması gibi belirsizlikleri çözen sosyal kurumlar olmaksızın yaşam güç olmaktadır.¹⁶ Bütün bu sorunları ve belirsizlikleri çözmek için insanlar kaçınılmaz olarak devleti kurdular.

İnsan tabiatı hakkında Hobbes'tan daha iyimser olan Rousseau da birey iradesi ve toplumsal irade arasındaki ilişki konusunda Hobbes'a yaklaşmaktadır. Rousseau'ya göre bir yönetim yaptığı icraatlarıyla halkın genel iradesini yansıtırsa o yönetim meşruluk iddiasına hak kazanabilir.¹⁷ Rousseau, Lock'dan farklı olarak bireylerin devleti kurması aşamasında onların sahip oldukları bütün haklarıyla devleti kurduklarını savunur. Halbuki Lock bireylerin devleti kurarken bazı haklarını devlete devrettiklerini ileri sürmekteydi. Bu iki görüş arasında siyasal sonuçları açısından bazı farklılıklar vardır. Her iki düşünür de devlet karşısında bireye öncelik vermekle birlikte Rousseau bireyin özgürlük alanını Lock'a göre daha geniş tutma eğilimindedir.

Schumpeter'in meşruiyet konusundaki görüşü Hobbes, Lock ve Rousseau'nunki gibi ortak kabul üzerine kuruludur. Schumpeter'e göre meşruiyet mevcut sistemin ortak ve yaygın kabulü üzerine kurulu de facto bir meseledir. Ona göre bu de facto meşruiyet halkın oyu ile onaylanarak pekiştirilmektedir.¹⁸

Max Weber, Hobbes ve Rousseau'ya göre meşruiyetin kaynağı konusunda daha seçkin bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Ona göre devlet

¹⁴ Roger PILON, "Property Rights, Takings and a Free Society", *Harvard Journal of Law and Public Policy*, Summer 1983, no.6, s. 175-176.

¹⁵ Robert NOZİCK, *Anarchy State and Utopia*, New York: Basic Books, 1974, s. 102

¹⁶ PILON, "Individual Rights...", s.382.

¹⁷ Jonathan WASKAN, "De Facto Legitimacy and Popular Will", *Social Theory and Practice*, Spring 1998, vol.24, no.1, s.26-28.

¹⁸ J.A. SCHUMPETER, *R. Capitalism, Socialism and Democracy*, 3rd ed., Harper and Brothers, New York, 1950, s. 166.

meşruiyetini yaptığı kuralların geçerliliği ve rasyonelliğinden almaktadır. Devletin baskı uygulama ve karar alma hakkı yasal kuralların geçerliliği ve mantıki olarak oluşturulan kuralların işlevsel kabiliyeti inancından kaynaklanmaktadır. Yasa koyucular ve bürokratlar çeşitli işlevlerini daha önce kurulu hukuk düzeninin sınırları içinde yaptıkları sürece bu inanç devam eder. Weber'in Hobbes ve Rousseau'dan ayrılan yönü, onun meşruiyeti halkın iradesine bağlamak yerine karar sürecinin daha önce işlevsel olarak geçerli kurallara uygunluğuna bağlamasıdır.

Weber meşruiyetin üç temel tipini ortaya koymuştur: Geleneksel, yasal ve karizmatik. Bu kategorilerden geleneksel olan kralların ilahi hakları, kabile şeflerinin hakları ve aile otoritesine uygun düşmektedir. Aynı şekilde Kuran veya İncil'e dayalı dini fundamentalist ve diğer muakıyetçi siyasal sistemler geleneksel formülle yakından ilişkilendirilebilir. Yasal meşruiyet ise sosyal sözleşmeden kaynaklanan otorite teorileriyle onun ilgili çoğulcu prensiplerini içerir. Bu çerçevede içinde meşruiyetin demokratik formülü genel olarak yasal kategoriye uygun düşmektedir. Karizmatik meşruiyet, otoritenin bağımsız ve kendine özgü bir şekli olarak görülmekle birlikte o, bazen yasal veya çok daha sık olarak otoritenin geleneksel kategorisiyle birarada ortaya çıkar.¹⁹

Dahi, halkın devletin meşruluğuna olan inancını koruması için bazı şartların yerine getirilmesi gerektiğini düşünür. Ona göre eğer halk, yönetimin yapısının, işlemlerinin, kararlarının, politikalarının, görevlilerinin ve liderlerinin, doğruluk, ahlaki iyilik ve yerindelik niteliklerine sahip olduklarına inanırlarsa, o yönetimin meşru olduğu söylenebilir.²⁰ Bunun yanında Dahi halkın devletin meşruiyetine inanabilmesi için daha temel bir şartın yerine getirilmesi gerektiğini savunur. O, devlet yöneticilerinin yaptıkları icraatlarla egemen popüler ideolojide mevcut olan demokrasi prensiplerini ihlal etmemeleri gerektiğine inanır. Liderler keyfi olarak egemen bir ideoloji yaratıp onu istismar edemezler. Egemen siyasal ideoloji bir siyasal sistemde yaygın olarak kabul edildiği için liderler bile bu ideolojinin tutsağı olurlar. Eğer liderler meşruiyet normlarını ihlal ederlerse kendi meşruiyetlerini yok etme riskiyle karşılaşır.²¹

Çağdaş meşruiyet anlayışım geleneksel meşruiyet anlayışından ayrılan temel fark birincisi meşruiyeti görgül bir mesele olarak görürken ikin

Nicholas N. KITTRIE, "Absolutists versus Pluralist Legitimacy: The New Coki War", *NPQ: New Perspectives Quarterly*, Winter 1996, vol.13, no.1, s.58-59.

²⁰ R. A. DAVIS, *Modern Political Analysis*, Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1976, s.60.

²¹ WASKAN, s.34-35.

cisi onun normatif yönünü daha çok vurgulamasıdır. Diğer bir ifadeyle meşruyetin eski tanımları yöneticilerin "hak" ve "adalet" gibi bazı temel değerlere bağlı oldukları sürece meşruluk kazanacaklarını savunurken yeni tanımlar meşruyeti halkın görüş ve inançlarına ayırır. Buna göre eğer yönetime tabi olan halk mevcut kurumların yerindeliği inancına sahipse o zaman bu kurumlar meşrudur. Meşruyetin varlığını tayin eden unsur halkın bir rejime ve onun kurallarına karşı tutumudur. Halbuki eski tanımlar meşruyeti halkın görüşünden bağımsız temeller (örneğin standart normlar) üzerine inşa etmeye çalışmışlardır. Geleneksel ve çağdaş görüşlerin bizi götürdüğü sonuçlar, bu görüşler arasındaki farkların önemini daha da belirginleştirmektedir. Demokratik motifli çağdaş görüşler bireyin devlet karşısında üstün ve öncelikli olduğunu vurgularken geleneksel görüşler önceliği devlete ve yöneticilere vermektedir.

Geleneksel toplumlarda yerleşik normların kalcılıığı uzun süre devam ettirmiş olması, normların halktan bağımsız olduğu gibi bir düşünceye yol açmış gözüküyor. Hızla gelişen teknolojiye bağlı olarak normların da hızla değişmesi, kültürel olarak çoğulcu çağdaş toplumlarda meşruyetin geleneksel kaynaklarının yıpranmasına yol açmıştır.²² Sonuçta meşruyetin kaynağını bireylerin inanç ve görüşlerine dayandıran teoriler ağırlık kazanmaya başlamıştır. Buna karşılık normatif temelli meşruyet anlayışı bugün tamamen yok olmamış çağımızda yeni temsilciler edinmiştir. Demokratik değerlerin hızla yükselişi, demokratik normlar üzerinde siyasal meşruyeti kuşandıran leorisyenlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

3.Siyasal Meşruyetin Teorik ve Pratik Sorunları

3.1.Meşruyet ve Yasalık Arasındaki İlişki

Kelime anlamı bakımından "meşru" Arapça kökenli olup "yasaya uygun olan" demektir. Bu anlamda bir hükümetin yaptıkları, sistemin yasalık kriterine uyuyorsa onların meşru oldukları söylenebilir. Ancak kelimenin dar anlamına sıkıştırılan böyle bir tanım, yine kelimenin kullanımında ortaya çıkan ahlaki yönünü gözden kaçırmamıza yol açmaktadır. Bir hükümetin uygulamalarının meşru olduğunu veya olmadığını vurgularken kastettiğimiz şey sadece onların yasalara uygun olup olmadıklarını ortaya koymak değildir. Biz "meşru" kavramıyla aynı zamanda, söz konusu hükümet icraatlarının ahlaki kriterleri de tatmin ettiklerini veya etmediklerini kastediyoruz.²³

Bu noktada meşruyet iddiası yasa ile ahlak arasındaki çelişkiye

²² WASKAN, s.38.

²³ PILON, "Individual Rights..." s.377.

işaret etmektedir. Hükümetlerin yaptıklarını haklı çıkarmak için yasalara dayandırmaları kafi gelmemektedir. Aynı zamanda onlar ahlaki kriterlere de uygun olmak zorundadırlar. İcraatlarının meşru olduğu iddiasıyla hükümetler yaptıklarının, toplum vicdanına uygun olarak yapıldığını ima ediyor olmaktadır. O zaman temelde siyasal meşruyet hakkındaki konular ahlaki haklarla ilgili konulara indirgenmektedir.²⁴

Yasaların toplumun ihtiyaçlarına cevap vermemesi siyasal düzenin meşruyetini olumsuz yönde etkiler. Bir ülkede yürürlükte olan anayasasının değiştirilmesi yönünde yaygın bir beklenti o ülkede önemli bir meşruyet bunalımının habercisidir.. Anayasalar özellikle demokratik ülkelerde meşruyetin referans noktasını oluşturmaktadırlar. O halde bir anayasayı yeniden inşa etmek devletin referans noktasını baştan aşağı yeniden yasalaştırmak, diğer bir ifadeyle meşrulaştırmak demektir. Anayasada yetki ve sorumlulukları gösterilen devlet kurumlarının meşruyeti, halkın bu kurumlarda "adalet" ve "yerinde"lik nitelikleri görmesiyle yakından bağlantılıdır. Bu bakımdan devletin kurumlarının meşruyeti halkın söz konusu nitelikler yönünde onları tanıması ve takdir etmesini ifade eder. Diğer yandan devlet kurumlarına tamamen faydacı ve durumsal bir şekilde bağlılığı meşruyetin etkileri olarak düşünmek zordur. Bir kurumun meşruyetinin ölçüsü yakın belirli çıkarları karşılamasına bile onun kararlarının genel olarak kabul edilmesiyle ortaya çıkar.²⁵

Yasaların toplum üzerinde bağlayıcılığı ve toplumun kendi sorunlarının çözümünde geçerliliğine inandıkları bir araç olarak görülme dereceleri siyasal meşruyetin bir başka boyutunu oluşturmaktadır. Bierbrauer'in yaptığı bir araştırma devlet yasalarının toplum tarafından bağlayıcı olarak algılanmasıyla toplumdaki kültürel yönelimlerin bireysel veya kolektivist yönelimli olması arasında yakın bir bağlantının olduğunu tespit etmiştir.

Bierbrauer'in araştırmasında deneklerin herbirine otoriteyi içeren durumlarda dini geleneği veya devlet yasasını meşru kaynaklar olarak kabul etmeye genel olarak arzulu olup olmadıklarıyla ilgili üç soru sorulmuştur: "İnsanlar dinin kurallarına yapışmalı mı?", "İnsanlar kendi ülkelerindeki yaşam tarzlarını benimsemeli, geleneklere uymalı mıdır?", "İnsanlar devlet yasasına itaat etmeli midir?". Kolektivist kültürün temsilcileri olarak Lübnanlılar ve Kürtler'in din ve geleneğin normlarına bağlanma konusunda Almanlar'dan önemli ölçüde daha fazla arzulu olacakları ve Almanlar'ın devlet yasasına itaati daha fazla tercih edeceği varsayıldı. Bu varsayımlar test edilmiş ve doğrulanmıştır. Bu ilişki aile içi ve yakın arkadaşlar arasındaki

²⁴ PILON, "Individual Rights..", s.378.

²⁵ Christian LUND, "Legitimacy, Law and Democracy in Niger", Review of African Political Economy, March 1997, vol.24, no.71, s.99-100.

sorunların çözümünde de görüldü. Bireyci toplumlar devlet yasalarıyla bu sorunların çözümünü kabul ederken, kolektivist toplumlar geleneksel toplumlar geleneksel normlarla çözümden yanaydı.²⁴ Araştırma bulguları yasal normların bireyselliğin egemen olduğu Batı toplumlarında daha çok benimsendiğini, diğer yandan kolektivist bir tarzda toplumsallaşmış olan Doğu toplumlarında bu normların daha az önemsendiğini ortaya koymaktadır.²⁵

Görüldüğü gibi modern toplumlarda hukuk sosyal düzeni koruma ve sürdürmede etkili bir otorite sistemidir. Bununla birlikte yasalara işlevi konusunda yapılan antropolojik araştırmalar devlet yasaları yanında daha başka normatif alt sistemlerin otoritenin meşru kaynakları olarak işlev görebildiğini ortaya koymaktadır.²⁶

Aile ve grup içi bağlamında "uyumluluk" kolektivist değerlerin özünü oluşturur.²⁷ Bu yüzden kolektivist kültürlerde bireylerin aile içinde ve yakın ilişkilerdeki çözümlerini devlet müdahalesi yerine grup normlarını tercih etmesi, ortak davranışların temelinde yatan "uyumluluk" eğiliminde gizlidir.²⁸

3.2.Siyasal Meşruiyetin Öznesi Olarak Bireyler

Moore'un da vurguladığı gibi meşruiyet kavramının açıklanmasında onun içeriği kadar otoriteye tabi olan vatandaşların dürtüleri de oldukça önemlidir.²⁹ Bu yaklaşımda meşruiyetle çok yakından ilgili bir kavram olarak "kabul etme"nin önemi artmaktadır. Diğer bir ifadeyle bir rejimin onun altında yaşayan bir halk tarafından kabul edilmesi veya edilmemesi gerçeği, meşru rejimlerin meşru olmayan rejimlerden ayırt edilmesini sağlayan bir ölçüt olarak belirlenmektedir.³⁰

Genel anlamda bir şeyi "meşru" olarak görmek onun var olma hakkını tanımak demektir. Buna paralel olarak meşru olmanın siyasal anlamı, egemen siyasal düzenin var olma hakkının kabul edildiği ve benimsendiğidir. Bu tanım bizim meşruiyetle ilgili bazı yanlış düşünceleri tespit etmemize imkan vermektedir. Öncelikle bir siyasal düzenin meşru olarak kabul

²⁴ BIF.RBRAUER, s.249-251.

²⁵ BIF.RBRAUER, s.243.

²⁶ Sally Engle MERRY, "Legal Pluralism" *Law and Society Review*, 1988, issue 22, s.896.

²⁷ Harry C. TRIANDIS, "The Self and Social Behavior in Differing Cultural Contexts", *Psychological Review*, 1989, issue 96, s.506.

²⁸ BIERBRAUER, s.247.

²⁹ Sally Falk MOORE, "Legitimation as a Process: The Expansion of Government and Party in Tanzania" in R. Cohen and C. D. Toland (eds.) *State Formation and Political Legitimacy*, Transaction Books, New Brunswick 1988, s. 170.

³⁰ PILON, "Individual Rights...", s.376.

edilebilmesi için onun politikalarına yönelik yüksek oranda bir onaylanmanın olması gerekmez. Politikaların çoğunluk tarafından benimsenmediği durumlarda bile siyasal düzenin var olma hakkı toplumun geniş bir kesimi tarafından tanınabilir. Diğer bir nokta da, siyasal düzenin meşru olarak görülmesi için mutlaka onun demokratik olması da gerekmez. Eğer toplum belli bir adalet ve dağılım anlayışı konusunda uzlaşmışsa, bu ortak uzlaşma noktası siyasal meşruiyetin kaynağını oluşturabilir. Özellikle eski çağlarda demokratik olmayan çok sayıda siyasal düzenler meşru olarak varlıklarını sürdürebilmişlerdir. Hatta bugün bile demokratik olmadığı halde meşru olarak ayakta durabilen siyasal rejimlerin sayısı az değildir. Bununla birlikte demokratik formül bugün, Juan Linz'in de tespit ettiği gibi otoritenin meşrulaştırmasında diğer siyasal formüllerden çok daha etkili olmaktadır.³¹

Meşruiyet terimi siyasal teorilerde yaygın olarak kullanılmasına karşılık, meşruiyetin tabiatı ve kavramın ifade ettiği durumlarla ilgili farklı görüşler vardır. Meşruiyetin tabiatının eskiden beri algılandığı iki kaba şekli vardır: Bir tarafta bir ülkenin vatandaşlarının yönetime yönelik tavırını kapsadığına inananlar, diğer tarafta onu kabul edilebilir normatif standartlarla uyumlu manada yorumlayanlar.³² Bu yoruma göre meşruiyet kavramının iki temel işlevi vardır: Birincisi, ilgili siyasal sisteme karşı eylemlerin düzeyini tespit etmektir. Matveeva'nın meşruiyetle ilgili ikili sınıflandırması meşruiyetin bu işleviyle ilgilidir: 1.Halkın çoğunluğu sistemin yaşamaya hakkı olduğunu ve genel olarak işlevlerini yerine getirdiğini kabul eder (pozitif meşruiyet) ve 2.onlar sisteme geçerli ve yaşayabilir alternatifler görebilirler (negatif meşruiyet).

Meşruiyetin ikinci işlevi kuralların siyasal bir sistemin katılımcıları tarafından bağlayıcı olarak kabul edilip edilmediklerini test etmektir.³³ Otoritenin emirlerine gönüllü bir şekilde uymak bize meşruiyetin düzeyini verecektir. Bu yüzden bir kimsenin grubu içinde sahip olduğu itibar, saygı ve diğer herhangi pozitif bir durumu, meşruiyetin esas belirleyicileri olmaktadır.³⁴ Kurallara uyulup uyulmadığının önemli bir göstergesi sisteme tabi olan bireylerin özellikle siyasal sisteme karşı işledikleri suçların oranıdır. Suç ve cezaların çoğalması, kuralları ihlal edenlere karşı sistemin daha çok şiddet kullanmaya yönelmesi oranında mevcut siyasal sistemin meşruiyeti tehlikede demektir.

³¹ Daniel SUTTER, "Legitimacy and Military Intervention in a Democracy", *American Journal of Economics and Sociology*, January 1999, vol.58, no.1, s. 140.

³² V/ASKAN, s.25.

³³ MATVEEVA, s.36-37.

³⁴ BIERBRAUER

Meşruiyeti halk iradesiyle bağlantılı gören görüşler dikkate alındığında oy vermenin de meşruiyetle yakından ilişkili olduğu düşünülebilir. Diğer bir ifadeyle yüksek oranda oy verme, devlete olan yüksek meşruiyetin göstergesi olurken düşük oranda oy verme meşruiyetin düşüklüğünün bir işareti gibi algılanabilir. Ancak oy verme oranı ile meşruiyet arasında kurulan ilişkinin her zaman geçerli olmadığını gösteren bazı durumlar vardır. Eğer düşük oy oranı meşruiyetin zayıflığının bir göstergesi olsaydı ABD'deki son başkanlık seçimlerindeki %50'nin çok az üzerindeki oy verme oranının bu ülkede çok ciddi bir siyasal meşruiyet bunalımının işareti olarak algılamamız gerekirdi. Oy vermemenin siyasal sistemi tanımayanın dışında daha birçok nedeni olabilmektedir. Bazı bireyler sadece kayıtsızlıktan oy vermemektedir. Milyonlarca oy içerisinde kendi oyunun tek başına etkili olmayacağını düşünen birey, siyasal sistemin var olma hakkının tanımadığı için değil, kendi oyunun yetersiz olduğunu düşündüğü için oy vermeyebilir.³⁷ Siyasal partilerin programları arasında önemli bir fark görmeyen birey sandığa gitmemeyi tercih edebilir. Seçmenler egemen konumda ancak yıpranmış olan siyasal partiler veya liderlerine duydukları güvensizlik ya da Türkiye'de 1960'ların ikinci yarısında görüldüğü gibi partilerdeki keskin ideolojik dönüşüm nedeniyle sandığa gitmeyebilirler. Bütün bunlar oy vermemenin mesuliyetsizlik dışında daha birçok gerekçeleri olduğunu göstermektedir.

Diğer yandan meşruiyetin gerek birey düzeyinde gerek toplumsal düzeyde birçok boyutu vardır. Birey düzeyinde meşruiyet siyasal sisteme "tümünden bir karşıtlık" veya "tümünden bir dostluk" olayı değil bu ikisi arasında değişik derecelerde ortaya çıkabilen bir yaklaşım biçimidir. Bu nedenle siyasal sisteme karşı nötr pozisyonunda "bananeci" tutumların olabileceğini unutmamak gerekir. Dolayısıyla sandığa gitmeme siyasal sisteme küskünlükten kaynaklanabileceği gibi, meşruiyetin başka bir ifadesi sayılabilecek siyasal duyumsamazlıktan da kaynaklanabilir.

Meşruiyet konusunda benzeri bir derecelendirmeyi toplumsal düzeyde de yapabiliriz. Siyasal sistemle ilgili yukarıda belirttiğimiz çeşitli düzeylerdeki meşruiyet biçimleri ülkenin içinde bulunduğu siyasal, ekonomik ve sosyal sorunların yoğunluğuna göre değişmektedir. Huzur, sükunet ve refah dönemleri meşruiyetin doruğa çıktığı dönemler olurken, sorunların artması ölçüsünde meşruiyet duygularında zayıflamalar görülmektedir. Bunun yanında aynı dönemde bile toplumun değişik sınıflar, grup ve kesimlerindeki sisteme yönelik meşruiyet duyguları eşit değildir. Sisteme olan bağlılık sosyoekonomik statüyle doğrusal bir korelasyon göstermektedir. Diğer bir ifadeyle sosyoekonomik statüsü yüksek kimseler siyasal sistemin

³⁷WASKAN, s.44.

değerlerini özümserken, alt sosyoekonomik statüdeki kimselerde siyasal sistemin değerlerine karşı yüksek bir yabancılaşma duygusuna rastlanmaktadır. Örneğin son doksan yılda Amerikan şehirleri büyük demografik değişikliklere uğramış, bunun sonucunda nüfusu hızla büyüyen şehirlerin merkezlerinde fakir ve eğilim düzeyi düşük zencilerin sayısı hızla artmıştır. Bu kimselerde rastlanan hırsızlık, gasp ve uyuşturucuya bağlılık gibi yaygın suç olayları yanında siyasal sisteme karşı yüksek oranda küskünlük ve kırıklık gibi eğilimler de siyasal meşruiyetin toplumsal dağılımında sosyoekonomik faktörlerin önemine işaret etmektedir.³⁸

Bu Örnekler meşruiyetin göreceli yönünü ortaya koymakta ve hiçbir sistemin bütün vatandaşların gözünde mutlak olarak meşru olamayacağını göstermektedir. Diğer yandan Linz, siyasal kurumların başarısızlıkları, bunalımları ve kusurlarına rağmen çoğu kez onlara duyulan güvenin kaybolmadığı yönünde bulgular elde etmiştir.³⁹ Bu nokta bize meşruiyetle ilgili başka bir ipucu daha vermektedir. Eğer bir siyasal sistem başarısızlıklarına rağmen yine de muhtemel alternatiflerinden daha başarılı olduğu konusunda halkta inanç yaratabiliyorsa sistemin meşruiyeti devam edecektir.

Montero ve Gunther İspanya'da yaptıkları araştırmalarında, Linz'in sonuçlarına paralel biçimde, meşruiyet duygusunun, siyasal hoşnutsuzluk ve siyasal antipatiden farklı olduğu yönünde görgül bulgular elde etmişlerdir. Meşruiyetin toplumsal otonomiye sahip olduğu, bireyin hayat döngüsü içinde sabit kalmakla birlikte nesiller arasında değişebildiği sonucuna ulaşılmıştır. Halbuki siyasal iktidarın performansından hoşnut olmanın bireyin hayat döngüsü içinde de değiştiği, yani onun hükümetin çıktıklarına bağlı olduğu görülmüştür. İspanya'da Bask ayrımıcılığının yol açtığı şiddet olayları, siyasal skandallar, yüksek işsizlik, ekonomik durgunluk dönemleri gibi ağır ekonomik, siyasal ve sosyal sorunlar halkta hoşnutsuzluk yaratarak iktidardaki partinin seçmen tabanında değişiklik veya parti sisteminin yeniden yapılanması gibi önemli siyasal etkiler yaratmalarına rağmen demokrasiye destekte önemli ve ısrarlı düşüş ya da sistem karşıtı partilere destekte artış gibi demokratik meşruiyeti zayıflatabilecek sonuçlara yol açmamışlardır.⁴⁰

Siyasete katılım ve siyasal etkinlik duygusuyla ölçülebilen siyasal antipatinin siyasal meşruiyete göre ayrı tutumsal bir boyutu olduğu tespit edilmiştir. İspanyollar arasında nesiller geçmesine rağmen sabit kalan yüksek

³⁸ "Report of the National Advisory Commission on Civil Disorders", in H.M. Bishop and S. Herdel (eds.) *Basic Issues of American Democracy*, 6th ed., Appleton-Century-Crafts, New York, 1970, s.231-233.

³⁹ Juan J. LINZ, "Legitimacy of Democracy and the Socioeconomic System", in *Comparing Pluralist Democracies*, Mattei Dogan Boulder (ed.), Westview Press, 1988, s.65.

⁴⁰ Jose Ramon MONTERO ve Richard GUNTHER et al. "Democracy in Spain: Legitimacy, Discontent and Dissatisfaction", *Studies in Comparative International Development*, Fall 1997, vol.32, no.3, s.159.

oranda bir siyasal antipatinin mevcut olduğu görülmüştür. Bu ülkede demokrasinin güçlenmesi, demokrasiye geçiş sürecinde ülkeye egemen olan çok farklı siyasal iklimler ve son yirmi yılda ortaya çıkan olağanüstü ekonomik ve siyasal değişiklikler dikkate alındığında siyasal antipati duygusundaki süreklilik ayrı bir anlam kazanmaktadır. Muller ve Seligson'un iddiasının aksine⁴¹ İspanya'da elde edilen bulgular, siyasal antipatinin önemli ölçüde istikrarlılık gösteren kültürel bir olgu olduğunu zamanın geçmesiyle onun zayıflamadığını ortaya koymuştur.⁴²

Özetlemek gerekirse demokratik meşruiyet, siyasal hoşnutsuzluk ve siyasal antipatiden anlam ve görgül olarak farklı boyutlarda olan bir kavramdır. Siyasal meşruiyet nesilden nesile değişim modeli gösterebilmekle birlikte, siyasal antipati nesiller boyu devamlılık göstermektedir, siyasal hoşnutsuzluk ise nesiller boyu bir etki değil, bir dönem etkisi olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu açıklamaların da gösterdiği gibi siyasal meşruiyet konusunda bir-biriyle kanıtlanmaması gereken özellikle iki konu vardır: Birincisi hükümete destek, diğeri ise siyasal sisteme destektir. Siyasal meşruiyetle kastedilen çoğunlukla siyasal sisteme destektir. Bu ikisinin arasındaki ilişki özellikle demokrasinin siyasal bir rejim olarak kabul edildiği ülkelerde daha bir önem kazanır. Hükümet zayıf destek almasına rağmen rejim tipi olarak demokrasi geniş bir meşruiyete sahip olabilir. Ancak hükümetin veya rejimin yaygın veya dar desteğinin normatif bir önemi vardır. Yaygın destek bulan bir hükümet veya rejim, zayıf desteğe sahip bir hükümet veya rejime karşı normatif üstünlük iddiasında bulunabilir. Aynı zamanda bu iddiaların dikkate alınması gereken önemli siyasal sonuçları olabilmektedir. Gerek hükümet gerekse rejime yönelik desteğin yüksek olması, demokrasinin pekişmesini sağlayarak etkili bir demokratik yönetime ulaşma ile ilgili beklentileri muhtemelen yükseltecektir.⁴³

Meşruiyet hükümetlerin politikalarına, kurallarına ve icraatlarına olduğu kadar kendilerine de izafe edilebilir. Örneğin uluslararası düzeyde bir hükümet diğer hükümetlerin kendisini tanıması yoluyla meşruiyet arar.⁴⁴ Bu anlamda meşruiyet biri veya birilerinin siyasal nitelikteki güç ve yetkileri kullanma veya belli tutumları takınma hakkının siyasal iradeye tabi olan kişisel

⁴¹ Edward N. MULLER ve Mitchell A. SELIGSON, "Civic Culture and Democracy: The Question of Causal Relationships", *American Political Science Review*, vol.88, no.3, s.635-652.

⁴² MONTERO ve GUNTHER, s. 160.

⁴³ Sook MAJNVARING, "Democracy in Brazil and the Southern Cone: Achievements and Problems", *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, Spring 1995, vol.37, Issue I, s. 151.

⁴⁴ PILON, "Individual Rights...", s.376.

er tarafından tanınması demektir. Siyasal meşruiyet, ideolojik ve siyasal destek üzerine inşa edilir. Bu desteğin iki boyutu vardır: İç ve dış destek. Zamanımızda içerdeki siyasal desteği elde etmenin yolu demokratik ülkelerde seçimleri kazanmaktır. Dışardan siyasal destek elde etmenin yolu ise BM Genel Meclisi veya Güvenlik Konseyi'nden destek kararları, ekonomik veya askeri yardım alma, tanınma, iyi tesis edilmiş diplomatik ilişkiler örneklerinde görüldüğü gibi uluslararası cemaat tarafından tanınmayı içerir.

4. Demokratik Perspektiften Meşruiyet Sorununun Çıkmazları ve Bir Çözüm Denemesi

Demokratik teorinin başlangıç noktasında, bireyin ancak ve ancak kendi kendisi tarafından yönetilebileceğini tanımak vardır. Buna göre eğer meşruiyetin kaynağı birey ve onun kendi kendini yönetme hakkı ise, o zaman haklar devlet tarafından bağışlanmış değil, tersine devletin herhangi bir tanımından hatta devletin varlığından bağımsız hale gelmektedir. Demokratik teoriye göre devletin sahip olduğu haklar ve güçler ne olursa olsun, bu haklar ve güçler devlete ilk elde onu yaratmış olan bireyler tarafından verilmiştir. Bu nedenle bireyler ve onların hakları birinci, haklar ve yetkiler gibi türemiş özellikleriyle devlet ikinci konumdadır.⁴⁵

Belirsizlikleri giderecek sosyal ve hukuki kurumların kurulmasıyla birlikte meşruiyet konusunda daha ciddi bir soru ortaya çıkmış olmaktadır: Özelden kamu alanına bireysel olarak kendi kendini yönelmeden grup veya kolektif yönetime- hareket ettiğimizde, kendi kendini yönetmeyi karakterize eden meşruiyet nasıl muhafaza edilecekti?

Siyasal meşruiyetin modern açıklaması rıza kavramıyla inşa edilen sosyal sözleşme düşüncesine dayanır. Özel alandaki bireyin rıza göstererek diğerlerine kendi üzerinde güç kullanma yetkisi vermesi gibi, kamu görevlilerine de rıza göstererek kendi üzerinde güç kullanmaya yetkili kılacağı düşünülmüştür. Daha genel olarak bir hükümet yönetme hakkını, bireylerin anayasayı onaylaması sonucu kendisine yetki verilmiş olmasından almaktadır. Ancak bu noktada bazı sorunlarla karşı karşıya kalmaktayız. Bireysel kendi kendini yönetimden grup yönetimine doğru sorun olmayan tek bir hareket yolu vardır. Bu bütün grup kararlarının oybirliği ile alındığı yoldur. Ancak çok değişik zevklerin ve düşüncelerin olduğu bir dünyada bütün grup kararlarının, bir kişinin dahi muhalefeti olmaksızın, almanın güçlüğü açıktır. Bir kişinin dahi rıza göstermemesi, çoğunluğun kararını meşruiyet açısından tartışılabilir hale getirmeye yetecektir.

⁴⁵ NOZICK, s.6.

Bu sorunun diğer bir yönü de şudur: Devletin kurulması aşamasında halkın vermiş olduğu rıza nasıl oluyor da sonraki nesiller için bağlayıcı olabiliyor? Bu soruya demokratik teorisyenler "zımnî rıza" ile çözüm bulmaya çalışırlar: "Siz yerinizde kaldınız ve bu yüzden çoğunluk tarafından sınırlandırılmaya zımnî razı oldunuz." Ancak bu argüman sadece çoğunluk yönetimine değil, yönetimini meşrulaştırmak isteyen monarklara ve tiranlara da rahatlıkla uygulanabilir. Bu argüman bireyi iki hakta arasında bir tercihe zorlamaktadır: Başkaları tarafından yönetilme hakkı ve bulunduğu yeri terketme hakkı.

Demokratik teori doğru yerden (bireyle) başlamasına ve (nıza yoluyla) meşruiyeti koruyarak doğru yönde ilerlemesine rağmen son yükü taşıyamamakta, birey yönetiminden grup yönetimine geçerken meşruiyeti koruyamamaktadır. Böyle bir işlem sonucu ortaya çıkan devlet, devlet aracılığıyla yapılan herşeyde olduğu gibi, kendisiyle ilgili kaçınılmaz bir meşrumsuzluk nosyonuna sahiptir. Bütün bu sorunlar dikkate alındığında çoğunluk kararıyla oluşturulan meşruiyetin en az sakıncalı olduğu görülür. Ancak bu çoğunluk yönetimi de özellikle çoğunluk tercihlerinin baskısı altında kendimizi azınlık olarak bulduğumuz durumlarda meşruiyete olan özlemimizi derinden tatmin etmez.

Meşruiyetin temellerini demokratik yönden etkili bir şekilde inşa etmenin en önemli yolu, demokrasinin de başlangıç noktası olan (sadece ekonomik anlamda değil aynı zamanda sosyal anlamda) "özellikle"ye ve "kendi kendini yönetim"e harekettir. Çünkü sadece bu özel alanda meşruiyet gerçek anlamda bulunabilir. Bu özel alanın yazılı bir anayasa güvence altına alınması gerekir. Bu anayasa, yaşam, özgürlük ve mülkiyetle bunları teminat altına alacak ilgili kavramları ve düzenlemeleri tanımlar. Çoğunluk yönetimi sadece kamu egemenliğinin oldukça gerekli olduğu konularla sınırlı tutulmalıdır. Hükümet kurumları hiçbir şekilde ticaretle ilgilenmemelidir. Bunun sebebi sadece verimlilik değildir, fakat daha derin olarak ahlaki sebeplerdir; yani yönetimin kendi içinde var olan zorla oluşturulmuş ortaklık özelliğinin tanıdığı vurgulamaktır. Bireylerin kendi yaşamlarını planlama ve sürdürme haklarına saygı duyulduğunda ticaret ve sosyal hayat hükümetin sadece bu hakları korumaya hizmet ettiği serbest ve özel ortaklık meselesi haline gelecektir.

KAYNAKÇA

- BADE, Klaus J., "Immigration and Social Peace in United Germany", *Daedalus*, 1994, no. 123, s.79-96.
- BIERBRAUER, Günler, "Toward Understanding of Legal Culture: Variations in Individualism and Collectivism Between Kurds, Lebanese and Germans", *Law and Society Review*, 1994, vol.28, no.2, s.243-264.

- DAHL, R. A., *Modern Political Analysis*, Englewood Cliffs, Prentice Hall, 1976.
- HOBBS, Thomas, *Leviathan*, The Bobbs Merrill Company, Indianapolis, 1958.
- KITTRIE, Nicholas N., "Absolutists versus Pluralist Legitimacy: The New Cold War", *NPQ: New Perspectives Quarterly*, Winter 1996, vol.13, no.1, s.57-61.
- LINZ, Juan J., "Legitimacy of Democracy and the Socioeconomic System", *Comparing Pluralist Democracies*, Mattei Doğan Boulder (ed.), Westview Press, 1988, s.58-73.
- LUND, Christian, "Legitimacy, Land and Democracy in Niger", *Review of African Political Economy*, March 1997, vol.24, no.71, s.99-112.
- MAINWARING, Scott, "Democracy in Brazil and the Southern Cone: Achievements and Problems", *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, Spring 1995, vol.37, Issue 1, s.113-179.
- MATVEEYA, Anna, "Democratization, Legitimacy and Political Change in Central Asia", *International Affairs*, Jan 99, vol. 75, Issue 1, s.23-44.
- MERRY, Sally Engle, "Legal Pluralism", *Law and Society Review*, 1988, issue 22, s.885-898.
- MONTERO, Jose Ramon, Richard Gunther et al., "Democracy in Spain: Legitimacy, Discontent and Dissatisfaction", *Studies in Comparative International Development*, Fall 1997, vol.32, issue 3, s. 124-160.
- MOORE, Sally Faik, "Legitimation as a Process: The Expansion of Government and Party in Tanzania" in R. Cohen and C. D. Toland (eds.) *State Formation and Political Legitimacy*, Transaction Books, New Brunswick, 1988, s.163-177.
- MULLER, Edward N., ve Mitchell A. Seligson, "Civic Culture and Democracy: The Question of Causal Relationships", *American Political Science Review*, vol.88, no.3, s.635-652.
- MUSLİH, M, A. R. Norton, "The Need For Arab Democracy", *Foreign Policy*, Summer 1991, Issue 83, s.3-19.
- NOZICK, Robert, *Anarchy State and Utopia*, New York: Basic Books, 1974.
- PENNOCK, J. Roland, ve John W. Chapman, (eds.) *Justification*, New York University Press, New York, 1986.
- PILON, Roger, "Individual Rights, Democracy and Constitutional Order: On the Foundations of Legitimacy", *CATO Journal*, Winter 1992, vol.11, issue 3, s.373-390.
- PILON, Roger, "Property Rights, Takings and a Free Society", *Harvard Journal of Law and Public Policy*, Summer 1983, no.6, s.165-195.
- "Report of the National Advisory Commission on Civil Disorders", in *Basic Issues of American Democracy*, H.M. Bishop and S. Hendel (eds.).

- 6th ed., Appleton-Century-Crafts, New York, 1970, s.225- 251.
- SCHUMPETER, J. A., *Capitalism, Socialism and Democracy*, 3rd ed., Harper and Brothers, New York, 1950.
- SUTTER, Daniel, "Legitimacy and Military Intervention in a Democracy", *American Journal of Economics and Sociology*, January 1999, vol.58, issue 1, s.129-143.
- TRIANDIS, Harry C., "The Şelf and Social Behavior in Differing Cultural Contexts", 1989, issue 96, *Psychological Review*, s.498-513.
- TYLER, Tom R., *Why People Obey the Law*, Yale Univ. Press, New Haven, 1990.
- WASKAN, Jonathan, "De Facto Legitimacy and Popular Will", *Social Theory and Practice*, Spring 1998, vol.24, issue 1, s.25-55.

ŞEHİR KÜLTÜRÜ

Araş.Gör. Alptekin Aktalay*

ÖZET

Uygarıkların döl yatakları şehirlerdir. Toplumsallaşmanın gerektirdiği ihtiyaçları karşılayacak optimum, rasyonel ve verimli mekansal örgütlenme şekli de ifadesini şehir dolayımında bulmaktadır. Şehirlerin, kendi üzerlerinde, havzalarında yer aldıkları uygarlık bütünlüğünün izdüşümlerini yansıtmamaları ise düşünülemez. Böylece karşımıza her şehrin kendi geleneği ile bütünleşmiş bir konumda şehir kültürü dediğimiz kültürel-toplumsal bütünlükler çıkmaktadır. Türk-İslam uygarlığının havzasında yer alan şehirlere bakıldığında da, kendi şehirleşme dinamiklerimizin farklılaşan oranlarda medeniyet paradigmamızın özelliklerini yansıttığı ve gelenekten geleceğe, süreklilik içinde bir değişimi işaretlediği görülecektir.

ABSTRACT

Cities are the uterues of civilisations. Socialisation needs optimum, rational and productive spatial organisational model that given an expressive quality by means of cities. it can not be possible to think that cities do not reflect their projections of civilisation totalities on which cities based. in this manner, we meet cultural and social wholeness called as urban culture which unites with it s tradition. When cities are being looked w here the origins of the Turkish Islamic civilisation located, it can be seen that our urbanisation dynamics reflect the characteristics of our civilisation paradigm and it also points out a transformation within continuity from tradition to the future.

(*) D.F.Ü. Bilecik İ.İ.B.F. Kamu Yön.Böl. Hukuk Bilimleri